

Øyene i Kongsfjorden og Risfjorden

Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»

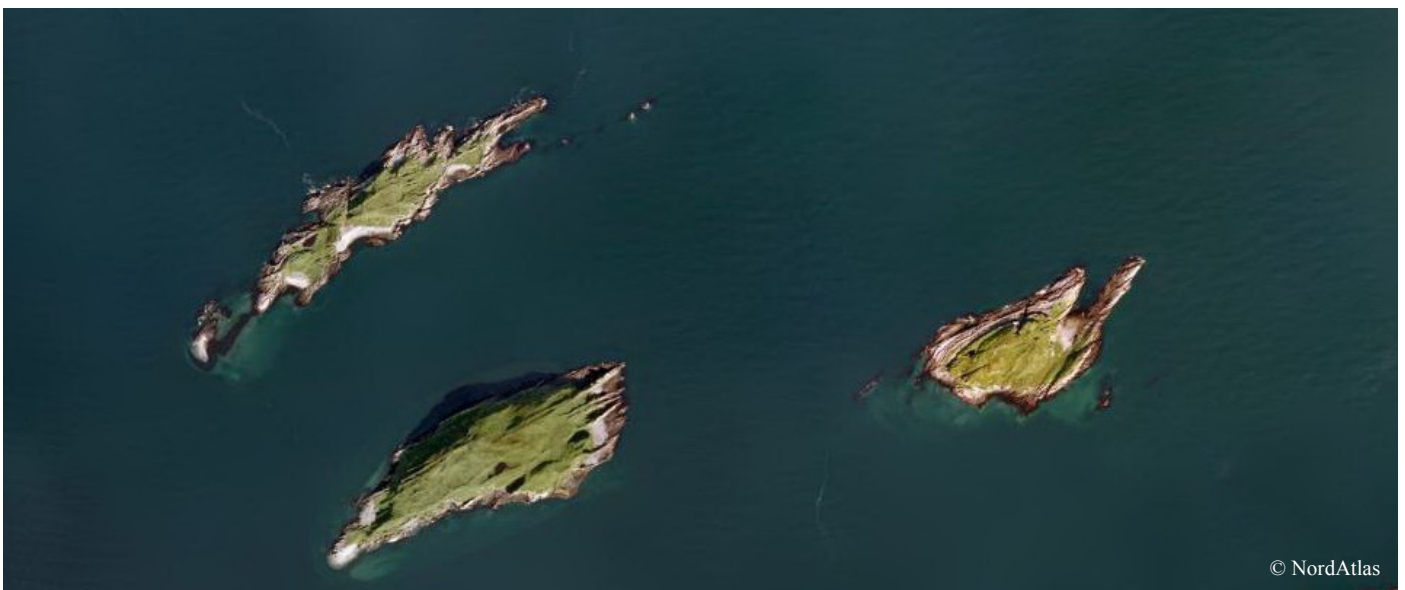
Midt i Kongsfjorden ligger de tre øyene Kongsøya, Helløya og Skarholmen, som sammen utgjør et naturreservat for sjøfugler. På vestre siden av Veines i Risfjorden ligger øyene Grønøya, Rundholmen, Langskjæran, Hattholmen, samt flere småholmer og skjær. Sammen utgjør disse øyene et viktig sjøfuglområde som har hatt stor betydning for lokalbefolkningen som et høstingsområde for naturresurser, spesielt sjøfuglegg og muldebær. Halvøya Veines, som skiller Risfjorden og Kongsfjorden, er i seg selv verdt et besøk, både med hensyn på fugler, kulturminner og et lettgått og tørt turterreng.

Beste besøkstid

Sjøfuglene ankommer gjerne øyene i mars, og de første artene går til hekking allerede i april. Hekketida strekker seg til ut juli, og omlagte kull kan finnes helt ut i august. Mytende og næringsøkende flokker med ærfugler og laksender ses hele sommeren og fram til slutten av september.

Habitat og observasjonsarter

Øyene er klassiske sjøfugløyen uten trær, med noen få seljebusker og svært frodig vegetasjon på grunn av kraftig gjødsling av all fugleskitten. Rundt storskarvkoloniene er det vegetasjonsfritt grunnnet overgjødning. Det finnes ikke pålitelige tellinger av sjøfuglkoloniene fra de senere årene. Av måkeartene er det krykkja som dominerer, og

© NordAtlas

Fra venstre ses Helløya, Kongsøya i midten og Skarholmen til høyre. Til sammen utgjør øyene et naturreservat for sjøfugler.

Rundholmen (bildet) og Hattholmen er to øyer i Risfjorden som de senere årene er dominert av storskarv. Skarvene okkuperer de høyeste delene av øyene.

I forgrunnen vises en av krykkjekoloniene på Kongsøya. Havørn har de senere årene begynt å ta en del krykkje, både voksne og unger, i fuglefellene. Skarholmen ses i bakgrunnen.

Krykkje på reir

det er trolig flere tusen par som hekker på Kongsøya, Helløya og Skarholmen.

Gråmåkebestanden går generelt tilbake, men det er flere tusen som har tilhold på øyene i både Kongsfjorden og Risfjorden. Svartbaken er ikke så vanlig, og har rundt et hundretalls par fordelt på øyene. Fiskemåkene hekker bare fåtallig på øyene. Storskarvbestanden har økt sterkt de siste 30 årene, og det antas at det hekker mellom 500 og 1000 par på Rundholmen, Hattholmen, Skarholmen, Helløya og Kongsøya. Toppskarv er ikke så tallrik, men flere enn hundre par hekker på øyene. Av alkefugler er teist den vanligste arten som ses vanlig rundt øyene. På Kongsøya hekker også noe lunde og alke. Lomvi er sett ved Kongsøya.

Det hekker mange ærfugler på øyene. I tillegg ses store flokker med mytende hanner av både ærfugl og laksand. Av spurvefugler finnes linerle, heippiplerke, skjærpiplerke, bergirisk, steinskvett og løvsanger. Unge havørner ses på øyene i hele hekkesesongen, og det antas at de tar en del fugler. For enkelte sjøfuglkolonier kan havørn gjøre store innhogg i bestandene. Grågås har etablert seg på Grønøya de senere årene.

Adkomst

De fleste ankommer med bil langs riksvei 890 fra Tana over Varangerhalvøya, eller fra Berlevåg hvor riksveien stopper. Man kan fly til Berlevåg eller ankomme med Hurtigruta, og derfra ta seg med bil eller buss til Veines og Kongsfjord. For å komme seg til øyene må en bruke båt. Det er ilandstigningsforbud på Skarholmen, Helløya og Kongsøya i tidsrommet 1. mai til 15. august. Sjekk i Kongsfjord for muligheter for skyss til øyene eller en guidet tur.

Stormåse (gråmåke og svartbak) svever i hundretall over øyene når havørn eller folk kommer for nær.

Et klassisk reir av gråmåke. Ei reirskål laget av gress med tre egg når kullet er fullagt.

Sjøfuglegg og multebær

Plukking av sjøfuglegg er en tradisjon som går mer enn et hundre år tilbake i tid, og foregår på øyene i Kongsfjorden og Risfjorden. Myndighetene tildeler rettighetene til å plukke egg. Helt fram til begynnelsen av 2000-tallet var plukking og salg av sjøfuglegg en viktig biinntekt for lokalbefolkningen. I perioden da en familie hadde rettighetene for å plukke egg på alle øyene, kunne ca. 30 000 egg plukkes på en sesong (Åse Winsents, pers. medd.). Helløya alene kunne på det beste gi ca. 13 000 egg på en sesong, mens et dårlig år gav ca. 2000 egg (Fred N. Larsen, pers. medd). Tidligere ble eggene mye solgt som næringsmiddel til matindustrien. Senere gikk mye til privatkunder, butikker og restauranter i Nord-Norge. I den tiden hvor ishavsfangsten av sel fortsatt var viktig, var det en slags feiring av våren at folk kjøpte seg kobbesveiver og måseegg til et festmåltid.

Villfuglegg holder seg ferske ved at de legges i vannglass (kjøpes på apoteket). I vannglasset, en slags hermetisering, lagres eggene mørkt og kaldt, og eggene holder seg ferske hele vinteren. Plommen av måseegg har en sterkere farge enn hos hønseegg, og gir derfor fin farge på bakst. I dag så rører (ikke visper) man også måseeggene, for deretter nedfrysing. Rørte måseegg egner seg til omelett, pannekaker og vaffer.

På øyene i Kongsfjorden og Grønnøya er det multebær som også var en viktig kilde til inntekter. Mengden multebær ble målt i «tønner», noe som forteller at det har vært plukket mye bær. Nå høstes det ikke like mye multebær som før.

Når stormåseungene er klekket og har tørket, forlater de raskt reiret. På forsommeren kan man se mange måseunger som springer rundt i vegetasjonen. Etter hvert blir vegetasjonen så høy at ungene har godt skjul mellom alle grønne planter.

Storskarven har kolonier på fem av øyene. De voksne lar seg lett skremme av reiret dersom folk kommer for nært. Da står stormåse, ravn og kråke klar til å ta egg og unger.

Annen informasjon

Rundholmen og Hattholmen har store storskarvkolonier. Hekkende storskarver tåler ikke mye forstyrrelse i nærheten av koloniene før de forlater reirene. Dermed blir reirene liggende ubeskyttet, og kan plyndres av stormåse, kråke og ravn. Man skal derfor ferdes meget forsiktig nær storskarvkolonier.

Vernebestemmelser

Det er ferdselsforbud på land på Kongsøya, Helløya og Skarholmen i perioden 1. mai til 15. august. Forvaltningsplanen er under revisjon, og det forventes at fredningstiden blir endret slik at den starter og avsluttes tidligere enn dagens ordning. Man kan ferdes med båt rundt øyene.

Eggplukking kan foregå i tidsrommet 1. mai til 14. juni av forpakterne som har fått en slik tillatelse på øyene i Kongsfjorden. Egg fra gråmåke, svartbak, fiskemåke og krykkje kan plukkes dersom artene er nevnt i forpaktningkontrakten. Alle kan plukke stormåseegg på øyene i Risfjorden.

Faktaarket er laget av Bjørn Frantzen

Ea (ærfuglhunnen) forsvinner ofte mot bakgrunnen der hun ligger på reiret. Hunnen ruger sammenhengende i rundt 30 dager før eggene klekkes.

Bruk av måseegg var viktig for mange i Nord-Norge inntil for noen få år siden. Ferske egg ble kokt, stekt som speilegg og omelett, og ble brukt i bakst. Når ferske egg ble lagt i vannglass (kjøpes på apoteket), og lagret mørkt og kaldt, hadde man ferske egg til langt utpå vinteren.

Eggplukkinga er slutt for dagen. Så skal eggene lastes ombord i båten og bringes til land. Der skal de gjennomlyses og pakkes, før de til slutt sendes til markedet.